

Belgische militaire geïnterneerden in Nederland 1914-1918

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog op 4 augustus 1914 viel Duitsland België binnen. Vanaf dat moment sloegen honderdduizenden Belgen op de vlucht naar Nederland; onder hen bevonden zich ook tienduizenden Belgische militairen.

Naast Belgische soldaten verbleven er ook Engelse en Duitse militaire vluchtelingen in Nederland.

De gevluchte burgers werden in "vluchttoorden" ondergebracht, de soldaten in interneringskampen.

Overeenkomstig de Vredesconferentie van Den Haag van 18 oktober 1907 moest Nederland als neutrale natie **alle** oorlogvoerende militairen ontwapenen en internen.

Gedurende de oorlogsjaren werd de Nederlandse overheid geconfronteerd met ontvluchte, gedeserteerde, aangespoelde of verdwaalde Duitse, Belgische, Britse en Franse militairen. De neutraliteit gebod hen te internen, iets dat niet altijd zonder verzet werd aanvaard. De redenen voor verzet liepen uiteen; sommigen wilden zo snel mogelijk ontvluchten om weer aan de strijd deel te kunnen nemen; anderen uitten hun frustratie door agressief en opstandig gedrag. Dit laatste dwong de regering zelfs tot de oprichting van een speciale strafinstelling voor onhandelbare militairen in Vlissingen.

Al in de eerste oorlogsdagen waren 52 Belgische en 179 Duitse militairen in Limburg de grens overgestoken en werden (samen!) geïnterneerd in Alkmaar waar de leegstaande kazernes door de regering als interneringsdepot was aangewezen. De Belgen werden al snel daarop overgebracht naar het Kamp Gaasterland.

Op 10 oktober 1914 viel de vestingstad Antwerpen en naast waarschijnlijk 1.000.000 burger- en vluchtelingen vluchtten ook ruim 40.000 Belgische soldaten naar het neutrale Nederland om aan krijgsgevangenschap te ontkomen. Door de chaotische situatie zagen naar schatting 7.000 soldaten kans, vermomd als burgers, via Vlissingen naar Engeland te ontkomen en weer dienst te nemen aan het front. Ruim 33.000 militairen werden ontwapend onder wie 6 generaals en 400 andere officieren (deze officieren werden allen geïnterneerd te Zwolle).

Aanvankelijk werden zij ondergebracht in provisorische kampen en kazernes die leegstonden als gevolg van de mobilisatie van Nederlandse

militairen die de landsgrenzen bewaakten, o.a. te Amersfoort en Harderwijk.

Op 11 oktober 1914 kwamen de eerste Belgische militairen aan in het Zuiderzeestadje Harderwijk dat destijds 7.500 inwoners telde. Harderwijk zou bijna tweemaal zoveel tijdelijke inwoners te gast krijgen. De geïnterneerden werden ondergebracht in een reusachtig barakkenkamp ten zuidoosten van de stad. Harderwijk had als "militaire stad" ervaring met de huisvesting van grote aantallen personen. Na de Franse tijd was er in 1814 het Koloniaal Werfdepot gevestigd en na 1909 was er een garnizoen gelegerd.

Naast deze Belgische militairen waren ook nog bijna 1.600 Engelse militairen van de First Royal Naval Brigade naar Nederland gevlucht. Zij waren bij Calais geland en werden ingezet bij de verdediging van Antwerpen. Deze Engelse militairen kregen de opdracht om samen met de Belgen, de opmars van het Duitse leger in het noorden te vertragen. Toen zij zich uiteindelijk moesten terugtrekken zagen de Engelsen hun terugtocht afgesneden.

De over de Nederlandse landsgrenzen gevluchte militairen werden ondergebracht in, vanwege de mobilisatie, een aantal leegstaande kazernes in Nederland:

- Amersfoort (in de nabijheid werd later Kamp Zeist gebouwd)
- Harderwijk (hier ontstond Kamp Harderwijk)
- Groningen (hier werd het Engelse Kamp ingericht)
- Oldebroek (dit kamp werd opgeheven op 1 september 1916)
- Alkmaar. Hier werden aanvankelijk Duitsers en Belgen ondergebracht. Dit gaf aanleiding tot veel problemen. Voor de Duitse militairen werd toen Kamp Bergen gebouwd en de Belgen werden overgebracht naar Kamp Gaasterland (dit kamp werd opgeheven in december 1916).

Verder vond huisvesting plaats in de kazernes van:

- Leeuwarden (1.200 personen - opgeheven begin 1915)
- Assen (2.500 personen - opgeheven begin 1915)
- Kampen (1.800 personen - opgeheven begin 1915)

- Zwolle (400 personen - opgeheven begin 1915)
- Loosduinen 'Landgoed Ockenburgh' (1.500 personen - opgeheven begin 1915)

Te Gaasterland waren reeds voor de val van Antwerpen op 10 oktober 2.200 geïnterneerde Belgen ondergebracht, verspreid over de dorpen: Oude Mirdum, Rijs, Bakhuizen, Balk en Sondel. De bewaking (met 450 manschappen) was moeilijk uit te voeren vanwege het zeer grote oppervlakte van dit depot.

Amersfoort en Harderwijk moesten het leeuwendeel der geïnterneerden onderdak verstrekken. In eerste aanleg geschiedde dit in de bestaande kazernes die veel te klein bleken. In Harderwijk (men spreekt over een totaal van 13.000 onder te brengen militairen) werd op 2 kilometer van het centrum een tentenkamp ingericht.

In Amersfoort moesten 15.000 mensen onderdak vinden in een kazerne met plaats voor 4.000; hier werd een tentenkamp met 900 tenten ingericht. De overbevolkte kazerne van Amersfoort dwong Bosboom, de toenmalige minister van Oorlog, reeds in de tweede helft van oktober 1914 tot het bouwen van een tweetal houten barakkenkampen (Kamp I en Kamp II) in de legerplaats Zeist op het grondgebied van de gemeente Soesterberg. De officiële naam van dit kamp was: Interneringskamp Amersfoort - Legerplaats bij Zeist; meestal Kamp Zeist genoemd. Het kamp bestond uit twee kampen van 24 barakken op een oppervlakte van 25 hectare gescheiden door een brede gang afgezet met prikkeldraad waartussen later sportvelden werden aangelegd. In dit kamp konden 12.000 tot 15.000 geïnterneerden worden gehuisvest.

In Harderwijk werd eerst in december 1914 begonnen met de bouw van een barakkenkamp op de plaats van het (voorlopige) tentenkamp. Op een terrein van 32 ha. werden 50 barakken gebouwd waarin eveneens 12.000 tot 15.000 geïnterneerden konden worden ondergebracht. De kampen te Zeist en Harderwijk werden opgezet als kleine steden compleet met scholen, winkels, badinrichtingen, kantines, kerken, postkantoren etc.

Het kampleven was minder vredig dan het in de diverse krantjes werd afgeschilderd, want de redacties moesten rekening houden met censuur. In kamp Zeist brak op 3 december 1914 een opstand uit naar aanleiding van de woekerprijzen voor drank en rookwaren. Er vielen 8 doden en 18 gewonden. De Belgen gooiden met stenen, de Nederlandse kampbewakers schoten met scherp.

De Belgen in Kamp Harderwijk bouwden daar een wielersstadion en een friettent. Amersfoort had in 1915 een Belgische universiteit met 91 studenten binnen zijn stadsmuren.

Belgische, Britse en Franse officieren die weigerden op erewoord te beloven geen ontvluchtingpogingen te ondernemen werden geïnterneerd in het fort Wierickerschans bij Bodegraven en op het eiland Urk, dat al snel de bijnaam *ile du diable* kreeg. Vanaf maart 1915 werd er in het voormalig Depot van Discipline te Vlissingen een strafklasse ingericht ter afzondering van 'tuchteloze elementen'.

Nadat de Duitse, Britse en Belgische regeringen verklaringen afgaven dat het zweren van een niet-ontsnappingseed niet als verraad aan het vaderland zou worden beschouwd, kregen de officieren de vrijheid om zich gedurende de oorlogsperiode in Nederland te vestigen. Alleen de Franse regering weigerde een dergelijke verklaring af te geven, wat tot gevolg had dat de officierenkampen bijna uitsluitend door Fransen werden bevolkt.

Gehuwde geïnterneerden genoten speciale gunsten: hun gezinnen mochten zich in de omgeving van de kampen vestigen (de zogenaamde vrouwendorpen) en de gehuwde geïnterneerden kregen verlof hen regelmatig te bezoeken. Zij moesten wel binnen vastgestelde uren in het interneringskamp zelf aanwezig zijn. Tengevolge van de kamernood die door deze vorm van gezinshereniging ontstond kwamen er klachten binnen over de hoge kamermaturen. Door de slechter wordende economische omstandigheden geraakten ook steeds meer vrouwen van geïnterneerden zonder inkomsten waardoor opname in een vluchtoord steeds dreigend op de achtergrond aanwezig was. Om dit probleem op te lossen werden zeven gezinsdorpen of vrouwendorpen gebouwd:

- bij Amersfoort: - Alberts' Dorp
- Elizabeth-Dorp
- Nieuwdorp
- bij Harderwijk: - Leopolds' Dorp
- Heidekamp
- bij Gaasterland: - Boschkant
- bij Oldebroek: - Moensdorp

In mei 1918 hadden zich in deze dorpen 6.640 gezinnen gevestigd.

Door tewerkstelling in Nederlandse bedrijven verlieten steeds meer geïnterneerden de kampen. Zij werden organisatorisch ondergebracht in het Depot der Interneringsgroepen. Zij werkten in z.g. interneringsgroepen of interneringsdepots die, onder toezicht van een Nederlandse officier, gehuisvest werden nabij de plaats van tewerkstelling bijv. bij de mijnen in

Zuid Limburg en in de haven van Rotterdam. Deze tewerkstelling geschiedde altijd in overleg met de Centrale Arbeidsbeurs; er werd slechts toestemming verleend als er geen Nederlandse arbeidskrachten beschikbaar waren.

Er was echter dringend behoefte aan arbeidskrachten omdat zeer vele Nederlandse jonge mannen gemobiliseerd waren. Bij een telling op 1 september 1918 bleken van de 31.256 geïnterneerden een aantal van 11.432 in groepen of depots en 3.012 als enkelingen tewerkgesteld – dit is 46,2% van het totaal. De interneringskampen raakten dus langzamerhand ontvolkt. Er werden daarom een aantal reorganisaties doorgevoerd. Vanaf het midden van 1917 waren er daardoor nog slechts vier kampen in gebruik: Zeist, Harderwijk, Groningen en Bergen (NH).

Na Oldebroek en Gaasterland (opgeheven resp. september en december 1916) dreigde in begin 1918 ook kamp Harderwijk te worden opgeheven; de overgebleven geïnterneerden zouden worden overgebracht naar Kamp Zeist. Na een intensieve lobby o.a. door de middenstand van Harderwijk, werden echter op 2 september 1918, geheel tegen de verwachting in, de overgebleven 4.500 bewoners van kamp Zeist overgebracht naar kamp Harderwijk.

Bij wijze van voorbeeld: enkele nadere gegevens over het kamp van Harderwijk.

In de zomer van 1917 was er nog steeds genoeg, maar in het najaar begon het eten overall schaars te worden.

De broodrantsoenen daalden van 500 gram per persoon naar 250 gram en een poosje later naar 200 gram. Aanvankelijk kreeg men nog 100 gram vlees, maar dat verdween helemaal.

Op 16 januari begon het zo hard te vriezen dat men kon wandelen op de bevroren Zuiderzee. Van de 300 honden en katten die in het begin mee het kamp bevolkten, was tegen april 1917 niet één meer te vinden.

Er werd vreselijk honger geleden. Gelukkig waren er boeren in de omgeving van het kamp waar men nog wel eens wat melk kon krijgen.

De dagindeling zag er uit als volgt: opstaan 6.30 u, ontbijt van 7.00 tot 7.30 en verplichte arbeid van 8.30 tot 12.00, middagmaal en pauze van 12.30 tot 14.00 u en om 14.00 weer arbeid tot 17.00, avondeten om 17.30 u.

Wie niet op tijd was verspeelde zijn bon voor het eten van die dag.

Er was ook een drukkerij en die drukte het kamp-tijdschrift *Internos-Revue* dat om de veertien dagen verscheen.

Er was een Vlaamse en een Waalse redactie. Het was hun taak om de geïnterneerden iets opwekkends en prettig te brengen.

Sport ontbrak niet in het kamp.

Er werden zwemwedstrijden gehouden in de haven van Harderwijk. Ook werd er voetbal en kaatsbal gespeeld.

In het kamp bouwden de Belgische wielersfans de grootste wielersbaan van Nederland.

Geregeld drongen zich 5000 toeschouwers rond de piste om de belangrijkste wedstrijden mee te maken van de "Velo-Trappers" en de "Pedaalriders".

Er was Het Patat-frit huisje en een kampkantine, een polikliniek, een bibliotheek, een vakschool, badinrichtingen, een postkantoor, een wisselkantoor en een winkel.

In een schouwburg had op 29 december 1915 voor het eerst een Vlaamse toneelvoorstelling plaats. Ook bestond er een organisatie 'Liederen voor het volk' met 500 zangers.

Volgens de internationale interneringsbepalingen van de Conventie van Den Haag konden geïnterneerden vergunning verkrijgen om ingeschakeld te worden in ondernemingen.

Op 17 april 1915 verleende generaal Onnen, hoofd van de afdeling "internering" deze toestemming aan Belgische, Britse en Duitse geïnterneerden.

Ze werden tewerkgesteld in de blazerijen, machinefabrieken en scheepswerven.

Eind 1916 waren al meer dan 10.000 Belgen buiten kampen werkgesteld.

De werkgever moest verblijfsbarakken bouwen en afrasteren met prikkeldraad en controle werd gedaan door bewakingsdetachementen.

Alle kosten van huisvesting kwam ten laste van de werkgever. Vlamingen en Walen kregen aparte behuizing.

Er was veel ongedierte en voor elke gedode rat kreeg men 2,5 cent. Er liepen daar dan ook veel rattenvangers rond.

Inter-nos-revue.
Tweewekelijks orgaan der Belgische geïnterneerden.
Kamp Harderwijk, 1 April 1918.

Intens grensverkeer aan de Belgisch-Nederlandse grens

Door het feit dat België volledig bezet was en Nederland niet bij de oorlog betrokken was, ontwikkelden er zich aan de Belgisch-Nederlandse grens ten gevolge van de oorlogsomstandigheden een aantal zeer specifieke grensactiviteiten. Men kan niet genoeg de nadruk leggen op het steeds groeiend belang van deze gebeurtenissen die trouwens bijna alle in het licht stonden van verzet of spionage. Voor de bezetter stelden er zich fundamenteel zes verschillende problemen:

1. Vrijwilligers voor het Belgische leger

Allereerst en voornamelijk brachten de Geallieerden talrijke jongeren over naar Nederland. Het ging hierbij om het opzetten van lijnen om ontvluchtelingen te organiseren en vooral om duizenden vrijwilligers naar het neutrale Nederland te brengen zodat ze van daaruit het front konden vervoegen achter de IJzer. Dit gebeurde na oproepen van de Belgische regering in Le Havre, van Koning Albert I en van kardinaal Mercier.

Voor de Duitsers kon het natuurlijk niet langer dat er in een enkele maand tijd, zoals bijvoorbeeld in december 1914, zowat 5.000 jongelingen over de grens trokken om zich langs Vlissingen, Folkestone en Dieppe bij de vijandelijke legers te voegen - einde januari 1915 was dat cijfer reeds opgelopen tot 6.400.

In Folkestone werden de oorlogsvrijwilligers eerst officieel ingelijfd bij de geallieerde legers en kregen zij er eventueel een korte opleiding van enkele weken. Dan ondernamen zij de niet altijd ongevaarlijke reis naar Frankrijk - meestal naar Dieppe - en werden zij naar een van de talrijke Franse kampen gebracht, waar zij die nog geen opleiding hadden genoten gedurende een drietal maanden werden klaargestoomd voor het front. Zo vervoegden talrijke jonge vrijwilligers - ruim 30.000 over de gehele oorlog - het verschrikkelijke IJzerfront waar hen modder, angst, lijden, ratten en het onmenselijke loopgravenbestaan wachtte in de zware polderblubber. De Nederlandse autoriteiten lieten de overtochten over Nederlands grondgebied zo goed als oogluikend toe: het volstond immers officieel dat de vluchtelingen aan de Nederlanders vertelden dat zij in Engeland werk gingen zoeken...

In dat opzicht zorgde de Duitse militaire overheid er ook voor dat er met de regelmaat van een klok verordeningen werden gepubliceerd. Iedereen die vluchtelingen hielp om de vijandelijke legers te vervoegen, werd beschuldigd van landverraad en liep het risico met dwangarbeid te worden bestraft. Daarnaast zouden ook de gemeenten beboet worden indien ingezetenen naar Nederland vluchtten. Het mocht evenwel niet baten!

2. Spionage

3. Brievensmokkel

zie hoofdstuk *Soldatenbrieven*

4. Ontsnappingen en desertie

5. Grenssmokkel

6. Verzet.

Om aan deze problemen het hoofd te bieden ging de Duitse overheid midden 1915 over tot het technisch afsluiten van de grenzen: het plaatsen van een schrikdraad aan de grens met Nederland - een draadversperring waarop hoogspanningsstroom stond! Zo dacht de bezetter, door van België een getraliede kooi te maken, het voor hem ongeoorloofde en clandestiene grensverkeer te kunnen tegenhouden! Deze elektrisch geladen afsluiting liep langsheen de ganse Belgisch-Nederlandse grens,

van aan het Drielandenpunt in het zuiden tot aan de kustlijn in het noorden. (1)

De terugkeer van de geïnterneerden

In totaal zijn in Nederland geïnterneerd geweest: 33.105 Belgen (onder wie 406 officieren), 1751 Engelsen (139 officieren), 1461 Duitsers (68 officieren), 8 Fransen (5 officieren) en 4 Amerikanen officieren. De geïnterneerden van Franse en Amerikaanse nationaliteit waren afkomstig van op Nederlandse bodem gelande vliegtuigen.

Op 11 november 1918 werd de oorlog beëindigd. Het duurde echter tot het tekenen van de wapenstilstandsovereenkomst voordat de Nederlandse regering de onderhandelingen over de repatriëring begon; pas vanaf december 1918 konden de geïnterneerden terugkeren naar hun vaderland.

Op basis van de Conventie van Den Haag was België verplicht alle interneringskosten terug te betalen. Nederland diende een rekening in van 53 miljoen gulden. Een zware dobber voor het totaal geruïneerde België. Koren op de molen ook van de nationalistische kringen in België, die Nederland meer dan eens beschuldigd hadden van Duitsgezindheid en die oordeelden dat hiervoor een prijs moest worden betaald op de vredesconferentie van Versailles.

In 1923 ondernam België nog een vruchteloze poging om de interneringskosten te delen. Toen duidelijk werd dat aan het principiële standpunt van Nederland niet te tornen viel, begon men uiteindelijk toch aan de afbetaling van een bedrag dat intussen was opgelopen tot meer dan 60 miljoen gulden. Het zou nog tot 31 december 1937 duren voordat de rekening volledig vereffend was. Tenslotte zij nog vermeld dat Nederland nooit de terugbetaling geëist heeft van de rekening van 45 miljoen gulden voor de Belgische burgervluchtelingen.

Tot diep in de jaren zestig zouden geïnterneerden een parlementaire en buiten parlementaire strijd voeren voor het ontvangen van de 'frontstreep'.

Deze werd geschonken aan alle Belgische soldaten die aan het front tegen de Duitsers gevochten hadden of die op een onwraakbare wijze het front of de grens overschreden hadden nadat zij gevecht hebben geleverd en nadat zij weerstand hadden geboden "tot het laatst". De frontstreep was niet alleen een militair ereteken, maar verleend de bezitter ook enkele materieel voordelen, zoals een oorlogspensioen. (2)

Het vierjarige verblijf van de Belgische soldaten heeft weinig sporen nagelaten. Een massief Belgenmonument te Amersfoort, een Belgisch militair ereveld (begraafplaats) in Harderwijk

en een Belgisch grafmonument te Heerlen zijn zowat de enige materiële overblijfselen die nog herinneren aan de interneringstijd.

Ruime specifieke informatie over het onderwerp vindt men onder meer terug in de volgende publicaties (met uitgebreide bronnenlijsten:

- de website *Militaire vluchtelingen in Nederland 1914-1918*, op <http://www.wereldoorlog1418.nl/vluchtelingen/militairen-vlucht/index.htm>
- BOSSENBROEK M. (e.a.), *Vluchtelingen voor de Grote Oorlog. Belgen in Nederland. 1914-1918*, De Bataafse Leeuw, Amsterdam, 1988.
- DE ROODT Evelyn, *Oorlogsgasten. Vluchtelingen en krijgsgevangenen in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Europese Bibliotheek, Zaltbommel, 2000).
- VAN DER AA D., *Onze Geïnterneerden in Holland*, in LYR, R. (onder redactie van -), *Onze Helden gesneuveld voor het Vaderland*, pag. 239-241, Brussel, 1931.

(1) Zie hierover onder meer:

VANNESTE Alex, *Het eerste "IJzeren Gordijn"? De elektrische draadversperring aan de Belgisch-Nederlandse grens tijdens de Eerste Wereldoorlog*, in Het Tijdschrift van Dexia Bank, 54 jg., nr. 214, 200/4, pag. 39-82, met uitgebreide literatuurlijst.

(2) Zie hieromtrent onder meer:

De Tragedie Der Oud-Strijders 1914-1918 Nederland geïnterneerd, memorie aan de Senatoriale Commissie van de Nationale Verdediging door Ere-Luitenant Kolonel van de Algemene Staf Maurice Génard, Nationaal Verbond der Strijders 1914-1918 in Nederland geïnterneerd, Brussel, 1948.

Officiële lijsten van Opwijkse en Mazelse geïnterneerde soldaten zijn niet beschikbaar.

Uit berichten in het hoofdstuk *Het frontblaadje "De stem uit Opwijk"* en uit diverse beschikbare correspondentiestukken kunnen wij volgende (zeker onvolledige) lijstje opmaken:

Adolf De Brucker, Benoit Meert, Jozef De Smedt, Frederik De Doncker, Louis Verhavert, Petrus Jozef Baeckens, Petrus Moerenhout, Alfons De Geest, Frans Dierickx, Jozef Meskens, Jozef Van Damme (Nijverseel) en Mazeelaar Jan Sneppe

(zie ook de lijst het hoofdstuk *Oud-strijders*)

Petrus Moerenhout, vrijwilliger, was geïnterneerd in Nederland, kon ontsnappen en voegde zich terug bij het Belgisch leger aan het front. Hij kwam als zwaar invalide uit de oorlog - zie het hoofdstuk *De oorlog herdacht*.

Over de geïnterneerde *Adolf De Brucker* leest men in *De stem uit Opwijk*, nr. 4 van 1 december 1915:

Adolf De Brucker (Plein) is gekwetst geweest den 6 august 1914, hij is door eene hollandsche ambulancie opgeraapt geweest, is 7 weken in 't hospitaal van Maestricht verzorgd. Daarna is hij eenige dagen geïnterneerd geweest in Gaasterland en dan vrijgelaten. Sindsdien heeft er onzen briefwisselaar niets meer van gehoord.

en in nr. 16 van 1 augustus 1916:

Adolf De Brucker is uit Holland teruggekomen en is in het 11 Linie 2/45.

Louis Lindemans vermeldt in zijn dagboek 1914-1918:

*Donderdag 5 December [1918]
Eerste geïnterneerde (hazen) uit Holland terug.*

Op 12 februari 1916 schrijft de vrouw van Benoit Meert (1) vanuit Amersfoort een brief naar Louis Geeurickx (brancardier aan het front), met vooral nieuws uit Opwijk.

De meeste van deze (soms late) nieuwsberichten werden opgenomen in *De stem uit Opwijk*, ten behoeve van de Opwijkse frontsoldaten.

Amersfoort, 12 Feb. 16

Mijnheer Louis Geeurickx.

Daags voor mijn vertrek naar hier heb ik uwe vrouw gesproken, spijt mij erg dat ik U niet vroeger geschreven heb, maar de toestand van mijn man maakt mij nog zoo voortdurend ongerust, dat ik geen moed had om een briefschrijven aan te vatten.

Het was al verschillende maanden dat Celine niets meer van U vernomen heeft. Zij zegde mij, ja ik geloof wel dat mijn man buiten het gevaar is, maar als men geen nieuws ontvangt, kan men zich moeielijk geheel gerust stellen. Wij zijn dan afgesproken als ik iets naar België zou burger of soldaten kaart en schreef dat Louis het goed maakt enz. ik eerst zeker zou zijn van de zaak en zij zich dan mogt gerust stellen.

Nu, het gaat best met Céline, zij ziet er heel goed uit, Joseph een flink broekmaneken al leven wat er aan is en een schoon dochterken toch zoo vriendelijk kroleboleken met blond-vos haar.

Moeder heeft van den oorlog God dank nog wei-

nig ongesteld geweest zegde Celine, veel minder als vroeger.

In 't rot zoo goed mogelijk na zulke zware slagen (De boeren verdienen centen) maar ook het schoone paard is door de Duitschers genomen (hooren zeggen maar niet van hun 1600 frs.)

Nu ook nog, ik weet dat de wet al meer dan een jaar bestaat, zoo heb ik vernomen van den Notaris van Opwijk, van de famillien waar iemand onder dienst is, moet de zaak van kavelen tot na den oorlog uitgesteld worden dat is dan ook gebeurt bij ons t'huis, en ook bij U.

Mr. Louis, ik ga nu U eerst eens vertellen hoe ik hier geraakt ben, en zal U verstaan bij welk het komt dat ik niet veel groeten enz voor andere jongens mede gebracht heb.

Zondag 7 Januari ontving ik tijding van het roode kruis dat ik moest komen van Brussel pas-Centrale (dit wist Celine van uw zuster Louise) ik ging en tot mijn groote verwondering mogt ik seffens vertrekken naar Holland, ik deed het dan nog Maandag namiddag; Ik had het slechtste gedacht van mijn man, en eenige uren uitstellen dacht ik kan de schuld zijn dat ik mijn man niet meer levend terug zie, vandaar dat ik vertrokken ben zonder nog veel gelegenheid met iemand van Opwijk te spreken. Terwijl ik hier Benoit spreek, laat ik U weten dat Benoit een dezer dagen zal geopereerd worden aan den blinden darm, en zoo maak ik nog geen toebereidselen om terug te gaan.

Nu nog, Louis van Reyseveldt is dood, begin December, ik heb reeds aan Jean geschreven, ik geloof dat het de eenige soldaat van Opwijk is, waarvoor ik slecht nieuws heb, ook Louis als U daar bij uw vrienden jongens moesten zijn die mij gaarne over hunne familliën iets vragen, als ik kan wil ik hun gaarne antwoorden.

Nu nog wat voor het blad. Hongersnood was er in Opwijk nog niet, wel grijs brood fijn gesneden tarwemeel maar niet gezift in commiteit aan 0,54 fr de kilo, 2 kilos meel per week en per hoofd, suiker 1 kilo per maand per hoofd, veel boonen en rijst, andere winkel-waren aan betrekkelijk lage prijzen maar wat beperkt (dit alles gemeente-winkel in het huis van Ka Zwartens genoemd huis palend aan August Timmerman). 9 januari waren er nog geen mannen in Opwijk voor Duitschland opgeëischt. Ik heb geoord dat de Duitschers aan het Gemeentebestuur den lijst der werklozen gevraagd hebben, maar men

heeft hun geantwoord dat er geen werkloozen zijn.

Louis De Houdt en Filemon Van Hooymissen hadden samen uitgeweest en eenige druppels gedronken. Zij zijn eenige uren later gestorven na hevige pijnen, eerst Louis 3 uren daarna Filemon. Het scheen dat de jenever zoo zeer vervalst was, zelfs vergiftend. Het parket van Brulles is de lijkschouwing komen doen en zijn dan ook nog twee lijken opgegraven van Frans Van Lokeren Hulst en een kindje van Frans Van der Stappen (Bareel) die ook plotseling gestorven waren.

De molen Callebout Nijverzeel is gestraft om graanen te malen te hebben zonder toelatingsbiljetten, voor 3 maanden heb ik gehoord gesloten. Victor zal het vervelend gevonden hebben, en heeft zijn vrijë besteed om naar een vrouw uit te zien. Hij is getrouwd met de oudste dochter van Van Mulders Eeksken.

Paarden zijn nog genomen, den ouden zwarten van Seraphien Heijvaert, een van Jan Vereertbrugghen, van Sisken Van Malderen, 1 van Joseph Van Malderen, 1 't hof Neeken, 1 Gustaaf van 't hof ten Neeken – Gust Verhavert, van weduwe Esselens, enz. enz. ook nog veel gebrand die zal men waarschijnlijk later nemen. Ik denk, Mijnheer, een andere dag nog wat meer te schrijven.

Beste groeten van Benoit en onze kleine Maria
Mw B. Meert
Utrechtschen weg 8,
Amersfoort

In de De stem uit Opwijck nr. 18 van 15 december 1916 meldde de redacteur Louis Geuricks dat hij een brief ontvangen had van Benoit Meert met een uitgebreide beschrijving van het interneringskamp voor Belgische militairen Albertsdorp te Soesterberg (Holland) waarvan hij beheerder-boekhouder. Hierna volgt de volledige tekst van deze brief.

In deze omslag, stuurde de echtgenote van Benoît Meert, Delphina Van Geet, op 12 februari 1916 een briefje vanuit Amersfoort aan Louis Geurickx.

Let op de stempel "OUVERT Par l'AUTORITE MILITAIRE". De brief werd geopend aan de linker zijde en zichtbaar terug gesloten met de plakband "CONTROLE POSTAL MILITAIRE".

Op de achterzijde de afzender:

B. Meert, Geïnterneerd Grenadier
Militair Hospitaal barak q
Amersfoort
Holland

Albertsdorp den 13 Nov. 1916

Mijn beste Vriend Louis,

Vergeef mij dat ik U zoo lang zonder nieuws heb gelaten. Daar ik de laatste tijden het zeer druk heb gehad is er van schrijven zeer weinig gekomen.

Eerst moet ik U melden dat ik nog altijd in goede gezondheid ben. Nieuws komt er zeer weinig, doch de laatste tijden mogen wij eens in de maand naar huis schrijven met eene speciaal daartoe bestemde kaart. Wij mogen er natuurlijk niets opzetten voor anderen doch als U wilt kunt U mij eenige regeltjes schrijven en die zal ik trachten naar Uwe geliefden te sturen (afgecopieerd natuurlijk) anders kan ik het niet doen op eene gevaarlose manier. Ik tracht op alle manieren om eenig nieuws voor U te bekomen en zoo ben ik er eindelijk ingelukt eenige woordjes te bekomen. Het is zeer weinig en toch geloof ik dat het goed zal doen het te vernemen. Wilt U zoo goed zijn deze kaart, na lezing te sturen aan de

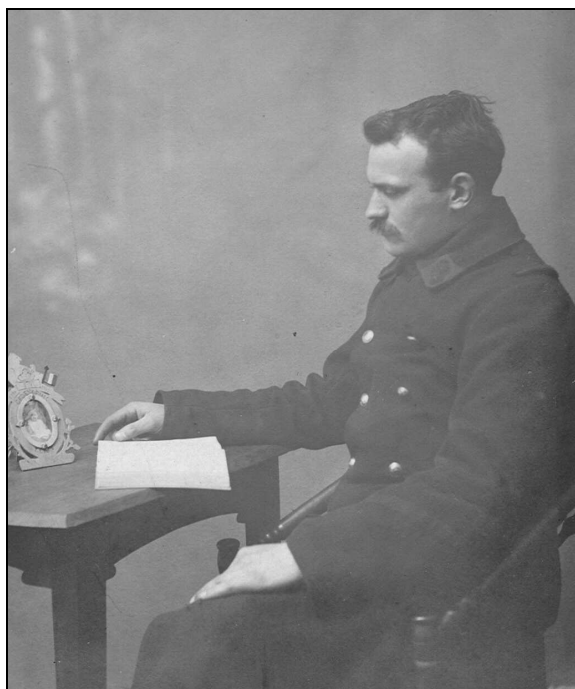
gebroeders Van Malderen? Ze zullen er natuurlijk zeer blijde mee zijn. Ziehier in 't kort mijne werkzaamheden gedurende de interneering. In februari 1900 vijftien vroeg men mij in het kamp te Zeist of ik wilde werken voor de arme gevluchte Belgen die te Amersfoort verbleven. Ik zoude geen loon ontvangen doch mijne vrijheid ten deele terug bekomen. Ik nam graag aan en wierd dus geplaatst als secretaris in een Comité van werkverschaffing voor de arme Belgen. Dit Comité bestond uit 5 à 6 rijke dames en die lieten kleeding stukken naaien alsook kousen breien om dan later uit te deelen.

Dit werkje nam zoo een verbazenden omvang dat we op enkele weken een zeshonderdtal werksters hadden die soms op een week 2000 stuks goed afmaakten. De Regeering nam dit werk over en ik wierd toegelaten om voorgoed buiten het kamp te verblijven, mocht me in burger kleeden, logeeren in de stad, kortom ik was wederom vrij, had me enkel eenmaal daags te melden in de kazerne en genoot een loon van zes gulden per week. Daar kon ik niet mede rond komen, doch had het geluk van geld te kunnen krijgen van huis en zoo kon ik me redden. Zoo ben ik dan voortgegaan tot februari 1916. Toen kreeg men het idee van hier in de omstreken twee dorpen te bouwen voor vrouwen van alhier geïnterneerde militairen. Het Comité van Amersfoort zou dan zachtjes weg verdwijnen en men zou op die dorpen zelf werk verschaffen aan die daar wonende vrouwen. Op zekeren morgen kreeg ik dan bevel op order van Z. Ex. Generaal Omen naar het Albertdorp te gaan die men was beginnen op te richten en ik moest hier den dienst doen als secretaris-boekhouder. Onnoodig U te zeggen dat zoo iets me nog al wat werk opleverde, daar er moest inventaris gemaakt worden van alles wat hier was, en ieder moest ingesteld met meubeltjes en al.

Hoe dit dorpje is ingericht heb ik U vroeger reeds geschreven en ik ben begonnen met U de series te sturen van het dorp dan kan U er een gedacht van vormen. We hebben hier van alles, zooals waterleiding, electriche verlichting, privaten met watercloset, waschinrichting, badinrichting, hospitaal, scholen, die terzelfdertijd dienst doen als kerk, enz. enz. Er zijn honderd veertig kamers allen bewoond en het totaal der bevolking bedraagt 514. Aan het hoofd van het dorp is wederom een Comité. Als directrice hadden we hier een ziekenverpleegster doch die

schijnt de zaken zeer slecht bestuurd te hebben, dat ze, na drie maanden zonder meer is aan de deur gezet. Daarna is er ons toegevoegd een soldaat van het roode kruis, wiens vrouw en kind hier woonden en ben ik geplaatst als beheerder boekhouder over het dorpje zoodat ik tegelijk burgemeester en secretaris ben. (Als men vroeger nog niet ijdel was moet men het nu tog worden met al die functies.) Dit zaakje draait zeer goed en sedert dien tijd ben ik moeten verhuizen uit Amersfoort daar ik hier dag en nacht moet blijven.

Er bestaat hier eene naaischool waar men hemden maakt voor de militairen en daar kunnen de vrouwen die willen komen naaien aan vijf centen per uur. Een dag ter week mogen ze voor zich zelf naaien en de machienen gebruiken. Om de 2 ½ maanden worden er kleederen uitgereikt aan de bewoners. Verders bewonen ze een kamer die elektrisch verlicht is tot 's avonds 10 uur, waar ze hun keuken doen enz. enz.. De mannen mogen iederen dag van 's middags 12 uren tot 's andereendaags morgens naar huis keeren. Voor huur betalen die menschen 70 centen per week. Wekelijks moet iedereen baden en verders zoo veel mogelijk alles rein houden. Dit gaat zeer goed en we mogen daar fier op zijn. Op hun beurt kunnen ze hun waschgoed koken en wasschen in het waschhuis. Daar staan groote ketels waar ze hun goed voor niets mogen afkoken. Deze die eene week des Woensdags wasschen moeten de week nadien Dinsdags enz. Daar hebben we alhoewel zeer weinig; soms eens moeilijkheden om die wasschende vrouwen kalm te houden. Verder hebben we hier een zeer goeden en rustigen geest op het dorpje. Tot heden hebben wij reeds veertien geboorten gehad. Er is een dokter en ook eene vroedvrouw in de buurt. Nu zullen we in 't kort ook een grooten groententuin hebben waar de mannen hun groenten mogen kweeken onder toezicht van een tuinopzichter. Ook hebben we een winkel op het dorp waar alles te bekomen is (niemand is nochtans verplicht om te koopen en men heeft hier eene tramhalte juist aan den ingang naar Zeist en Amersfoort dit wel twintigmaal dagelijks. Dus gelegenheid genoeg. Als gemeente zijn we gelegen onder Soest doch het ligt met gemeentehuis en statie ander alve huur gaans van hier. Als postkantoor hebben wij Soesterberg waar ook eene kerk is doch die kerk en een aelmoezenier hebben we hier. Dagelijks hebben we eene mis

Benoît Constant Meert in een Hollands
interneringskamp.

en 's zondags twee, tweemaal per week lof en men bewaart ook het H. Sacrament in een groote brandkast. De aelmoezenier heeft ook een huisje een paar meters van het dorpje. De aangiften worden hier op het dorp gedaan en dan overgestuurd naar Soest. Tot hiertoe is er een sterfgeval geweest (een pasgeboren kindje). Verder zijn we hier versholen in de mastboomen en ieder heeft een gezonde kleur. Eenmaal is er een begin geweest van besmettelijke ziekte en dit was gauw overmeesterd (Diphtheritis).

Ik geloof dat mijn artikel U zal beginnen te vervelen en daarom zal ik maar eindigen. Later volgt er dan nog wat hoop ik ... Ik vergat te zeggen dat ik hier samen woon met den hoofdonderwijzer (een braven jongen van Antwerpen, Daniël Wéry wachtmeester bij de Artillerie). Onze eetmalen gebruiken we hier met drie en den Eerw. Heer Dekkers (ook van Antwerpen was vroeger professor te Schaerbeek), de hoofdonderwijzer en uw dienaar. U hoeft niet te vragen hoe we hier dorpspolitiek houden.

Ik geloof dat ik nu mijn schade heb ingehaald om te schrijven en als U denkt dat U met al dit de vrienden kunt van nutte of aange-naam zijn, kan U er gerust iets van uitzoeken voor uw bladje.

Intusschen stel het goed mijn beste en als 't God belieft tot ziens.

*Uwen gansch genegenen
Benoit*

-
- (1) Benoît Constant Meert, ° Moorsel 21 februari 1884, † Laken 5 april 1929, gehuwd met Delphina Van Geet (° Opwijk 20-11-1884, † Asse 5 november 1950).

In 1911 startte hij de melkerij CV St.-Anna op in de Processiestraat (met steun van de Opwijkse Boerenbond). In 1923 richtte hij in de Gasthuisstraat de Melkerij Meert op, in de gebouwen van zijn schoonbroer Jozef Van Geet (hophandelaar en landbouwer). Na zijn dood in 1929 werd de zaak verder gezet door zijn echtgenote en zijn enige dochter Maria Emerentia (° 5 mei 1913, † 18 februari 1960). In 1935 verhuisde het bedrijf naar de Kloosterstraat waar het vanaf 1936 werd het geleid werd door de echtgenoot van de dochter Maria Emerentia, Peters Soens (afkomstig van Strombeek). Het was dan gekend als de melkerij Meert-NOSTA.

Op 9 januari 1917 stuurt men vanuit Amersfoort een briefkaart met volgend bericht aan Louis Geeurickx:

Amersfoort 9 Jan. 17

Geachte Mr Geeurickx

Volgens belofte meld ik U dat de toestand der heer Meert steeds vooruitgaande is. Toch vrees ik, dat hij een operatie zal moeten ondergaan. Hij is vol moed en opgewekt. Gisteravond ontving ik uit Roosendaal een telegram van zijn vrouw, dat zij vanmorgen hier komt met 't kind. Dat zal een blijdschap zijn. Ik ben toch zoo dankbaar dat haar overkomst eindelijk gelukt is. Zij logeeren natuurlijk bij mij en hoop ik dat zij hier zal mogen blijven. Met vele groeten van Mr Meert, Hoogachtend
C. van Driel.

Op 11 februari 1917 schreef Alfons De Geest vanuit Zeist volgende brief aan Louis Geeurickx:

Zeist, 11-2-17

Geachte Vriend Louis,

Uw geëerd schrijven van 21-1- is mij goed toegekomen en ik wil dus niet uitstellen, voor zooveel ik kan Uwe vragen te beantwoorden.

Eerst en vooral heb ik het genoeg en het geluk U te mogen melden dat Benoît omtrent, om niet te zeggen geheel genezen is. Volgens ik vernomen heb zal hij binnen enkele dagen het hospitaal mogen verlaten en zijne vroegere plaats welke voor hem opengebleven is kunnen gaan innemen.

Het ziek zijn van Benoît heeft natuurlijk de aankomst van zijne vrouw voor gevolg gehad. Ik heb slechts maar gedurende eene goede halve uur de gelegenheid met Delfien te spreken en heb dus nog niet ten volle kunnen ondervragen. Doch, wat ik reeds weet zal ik U toch schrijven.

Wat het leven daar bij ons betreft: De menschen leven daar buitengewoon goed, hebben niets te kort alhoewel alles daar nog al tamelijk duur is. Sommigen verdienen daar veel geld door het smokkelen, gezien van den anderen kant de scheidingsgrens der 2 provinciën de menschen zich bijna niets kunnen ontdoen dan aan zeer lage prijzen. Er zijn er zelfs die nu op één jaar zooveel verdienen, en zelfs nog meer dan anders op tien. De melkerij draait bijzonder goed en de schuld, welke er nog te betalen stond, is geheel afgelegd. Meest alle boeren maken er nu tegenwoordig deel van. Boter wordt er verkocht aan 10 frs de Kg., de slap aan 23 centiemen de liter, dus wat verschil tegen vroeger aan 0,03 fr.

Zoals gij misschien weet is Mon Lambrechts die vroeger de melk vervoerde door de Duitschers neergeschoten toen hij 's avonds na het uur huiswaartskeerde per velo op het halt roepen der schildwachten niet wilde stoppen en hun eenige lage woorden naar het hoofd slingerde.

Wat het paardenweghalen aangaat: daar zijn er reeds verscheidene weggehaald en vele staan reeds gemerkt om opgeëischt te wor-

den. Tot mijn groot spijt moet ik U mededeelen dat bij U "thuis" Uwe oude goede kweekmerrie weg is hetgeen natuurlijk een groot verlies voor Uwen thuis is. De jonge merrie van vroeger daar heeft Uw broer Désiré zijn plan mee weten te trekken en is dus nog niet opgeëischt. Hopen wij dat die zal mogen behouden worden. Of ze bij U te huis al gekaveld zijn daar is niet over gesproken en kan U bijgevolg daarover geenen uitslag geven.

Burgers zijn er in onze gemeente nog niet weggevoerd, maar in de naburige gemeenten van de Vlaanderen zijn de jonge mannen meest weg. Waarschijnlijk zal de beurt ook wel komen.

Over 't voedingsvraagstuk is er niet gesproken.

Bij de typhusziekte in 't Luik is Louis De Donder bezweken. Kodde in 't dorp is ook overleden. Victor Callebaut is gehuwd met Marie Van Mulders van 't Eeksken. De molen ligt stil en mag niet meer draaien, oorzaak: overtreding van het voorgeschreven maalrecht.

Dit is zoo omtrent alles, Vriend Louis, wat ik voor het oogenblik weet. Toekomende zondag denk ik weer eens bij Benoît en zoo mogelijk bij Delfien te gaan. Dan hoop ik U wat meer inlichtingen ver 't eene en 't andere te kunnen mededeelen. Ik zal dus zeker niet nalaten Uwe alsook Paul Lindemans groeten over te maken.

In de hoop dat deze weinige regelen U aangenaam zullen zijn bied ik U, Vriend Louis, mijne beleefde groeten en tot schrijvens.

Alfons De Geest

Geïnterneerden in Zeist, 1916.
Boven rechts Jozef Van Damme (Nijverseel).

Belgische kantine van het interneringskamp Scheveningen, 1916.
In het midden boven: Opwijkenaar Jozef Baeckens.

"Opwijckenaars in Amersfoort. Gedenkenis van den Oorlog 1914.
Afzender van de kaart: Jean Sneppe.

Op een andere identieke prentbriefkaart lezen wie de boodschap:
Legerdienst. Broeder, Onze beste gelukwensen voor het jaar 1916. tis te
hoopen dat wij binnen kort malkander in België wogen wederzien. Dit zijn enige
Opwijckenaars geïnterneerd in Zeist. Ik heb u een kistje sigaren gezonden.
Goeden dag van J. en ... Josephin.

Belgische militairen geïnterneerd in Nederland.
Rechts Jozef Baeckens (Opwijk).

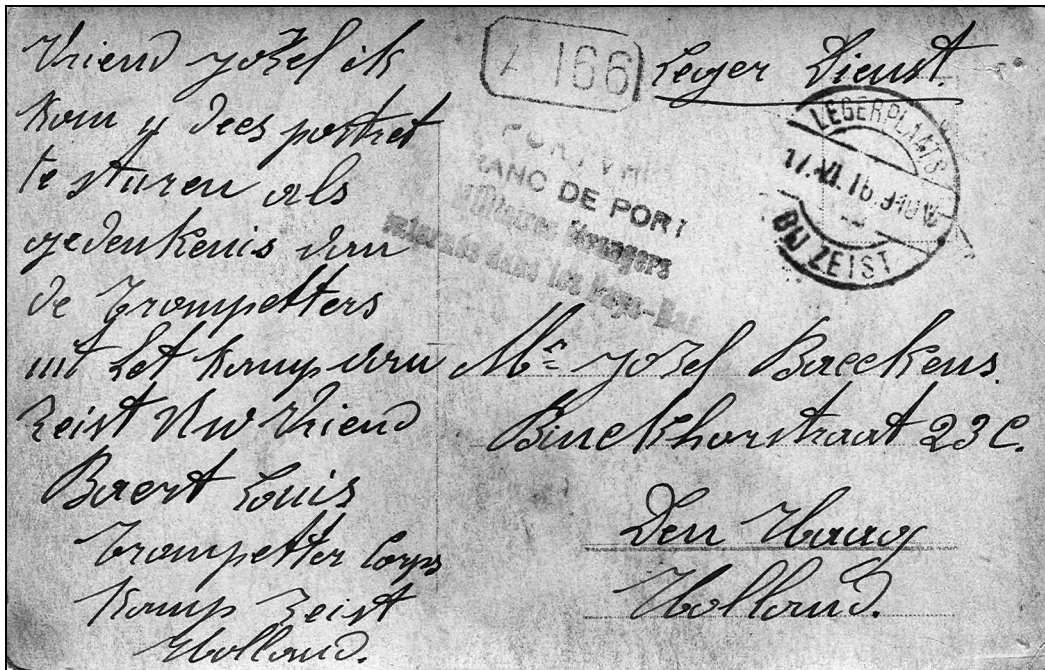
*Geïnterneerde soldaten in Kamp Harderwijk.
Prentbriefkaart van Petrus Dooms aan zijn schoonbroer-frontsoldaat Frans Van der Elst
(Mazenzele).*

*In Nederland geïnterneerde Belgische militair
Jozef Baeckens (Opwijk).*

Voor- en achterzijde van een prentbriefkaart die Jozef Baeckens, geïnterneerde Opwijkenaar, ontving van zijn vriend Louis Baert (Zeist), 1916.

Belgische militairen geïnterneerd in Nederland.
Rechts Jozef Baeckens (Opwijk).

VROUWENKAMP ALBERT'S DORP
De naaizaal voor de vrouwen

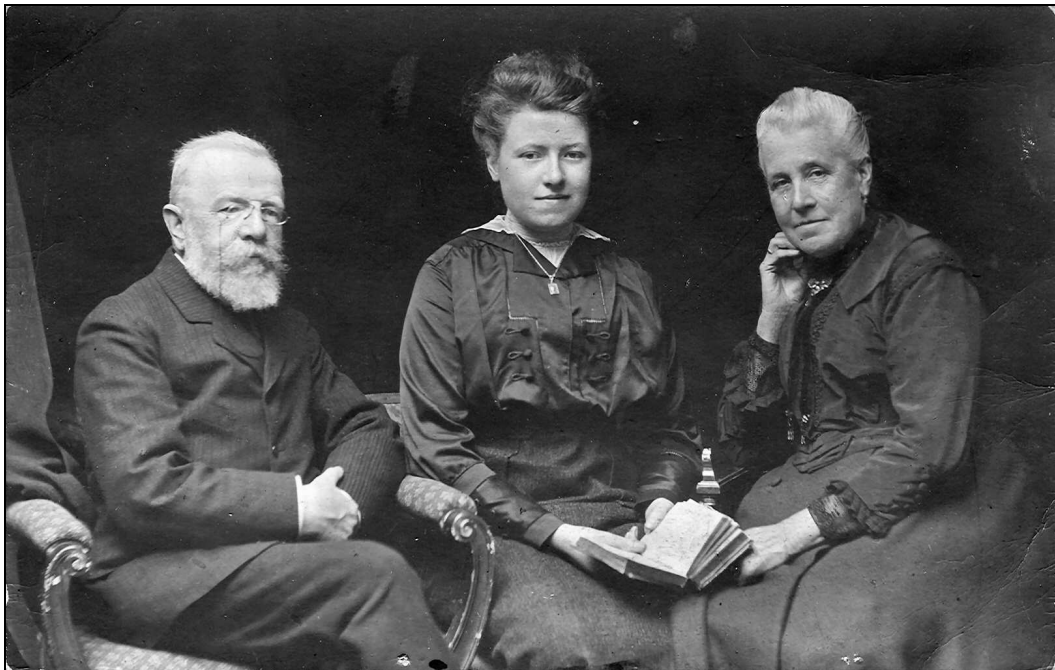
Naaizaal voor de vrouwen van het Albert's Dorp (Soesterberg).
Prentbriefkaart van geïnterneerde grenadier Benoit Meert (die daar beheerder was)
aan Louis Geurickx, brancardier in Calais.

"Permissiekaart" van soldaat Joseph Meskens in het interneringskamp
van Harderwijk, 11 november 1918.

Mevr. J. Baeckens (Maria Josephina De Plecker), in het kamp Amersfoort, ontving deze kaart van haar nicht Bertha van Sint-Gillis Brussel (met portret van Bertha en haar zoon).

Juffrouw Marguerite De Smedt stuurde deze kaart aan J. Baeckens, Interneringsgroep Scheveningen.

Op de foto: Dokter Benoit De Smedt (burgemeester van Opwijk 1889-1920), zijn vrouw Julia Joanna Van Ermengem en hun jongste dochter Marguérite (  1895). Deze laatste was eind 1914 teruggekeerd uit Engeland - zie Dagboek Louis Lindemans (31 december 1914).